

Sygn. akt *I ACa 420/19*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 czerwca 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący – Sędzia: Małgorzata Gulczyńska

Sędziowie: Ryszard Marchwicki (spr.)

Jacek Nowicki

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Sylwia Woźniak

po rozpoznaniu w dniu 23 czerwca 2020 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. F. (1), M. F. (2), J. F. (1), M. B. i P. F.**

przeciwko **Skarbowi Państwa Wojewodzie (...)**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 13 marca 2019 r. sygn. akt I C 1849/18

1. oddala apelację;

2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów M. F. (1), P. F., M. F. (2), J. F. (1) i M. B. 8.100 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Ryszard Marchwicki Małgorzata Gulczyńska Jacek Nowicki

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 10 marca 2016 r., wniesionym do Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto w P. powodowie M. F. (1), P. F., M. F. (2), J. F. (1) i M. B. wniesli o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) łącznie kwoty 10.000 zł, przy czym na rzecz:

- M. F. (1) kwoty 2.500 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty;
- P. F. kwoty 2.500 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty;
- M. F. (2) kwoty 2.500 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty;
- J. F. (1) kwoty 1.250 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty;

- M. B. kwoty 1.250 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty.

Ponadto powodowie wniesli o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na pozew z dnia 14 kwietnia 2016 r. pozwany wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pismem z dnia 27 kwietnia 2018 r. powodowie rozszerzyli i częściowo zmodyfikowali powództwo, przez co ostatecznie wniesli o:

- zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa Wojewody (...) na rzecz powoda M. F. (1) kwoty 443.937,25 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty;

- zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa Wojewody (...) na rzecz powoda P. F. kwoty 443.937,25 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty;

- zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa Wojewody (...) na rzecz powoda M. F. (2) kwoty 443.937,25 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty;

- zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa Wojewody (...) na rzecz powoda J. F. (1) kwoty 221.968,63 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty;

- zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa Wojewody (...) na rzecz powoda M. B. kwoty 221.968,63 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty.

Wyrokiem z dnia 13 marca 2019 r Sąd Okręgowy w Poznaniu:

1. Zasądza od pozwanego na rzecz powoda M. F. (1) kwotę 443.937,25 zł (czterysta czterdzieści trzy tysiące dziewięćset trzydzieści siedem złotych dwadzieścia pięć groszy) z ustawowymi odsetkami od dnia 13 marca 2019r. do dnia zapłaty.

2. Zasądza od pozwanego na rzecz powoda P. F. kwotę 443.937,25 zł (czterysta czterdzieści trzy tysiące dziewięćset trzydzieści siedem złotych dwadzieścia pięć groszy) z ustawowymi odsetkami od dnia 13 marca 2019r. do dnia zapłaty.

3. Zasądza od pozwanego na rzecz powoda M. F. (2) kwotę 443.937,25 zł (czterysta czterdzieści trzy tysiące dziewięćset trzydzieści siedem złotych dwadzieścia pięć groszy) z ustawowymi odsetkami od dnia 13 marca 2019r. do dnia zapłaty.

4. Zasądza od pozwanego na rzecz powoda J. F. (1) kwotę 221.968,63 zł (dwieście dwadzieścia jeden złotych dziewięćset sześćdziesiąt osiem złotych sześćdziesiąt trzy grosze) z ustawowymi odsetkami od dnia 13 marca 2019r. do dnia zapłaty.

5. Zasądza od pozwanego na rzecz powódki M. B. kwotę 221.968,63 zł (dwieście dwadzieścia jeden złotych dziewięćset sześćdziesiąt osiem złotych sześćdziesiąt trzy grosze) z ustawowymi odsetkami od dnia 13 marca 2019r. do dnia zapłaty.

6. Oddala powództwo w pozostałym zakresie.

7. Kosztami postępowania obciąża pozwanego w całości.

8. Szczegółowe rozliczenie kosztów pozostawia referendarzowi sądowemu po uprawomocnieniu się wyroku.

Podstawą wyroku były następujące ustalenia faktyczne oraz wnioski i ustalenia prawne Sądu I Instancji.

S. F., Z. M. i T. F. (1) w 1919 r. wykupili majątek (...) Następnie majątek ten podzielili i każdy z nich stał się wyłącznym właścicielem określonej części.

S. F. był od co najmniej od 1932 r. właścicielem nieruchomości położonych w P., K. i K. o łącznej powierzchni (...) (...), dla których prowadzona była księga wieczysta P. dobra rycerskie tom II. Na terenie tej nieruchomości znajdowały się m.in. pałac oraz park.

S. F. miał siostrę M. F. (3), która wyszła za mąż za Z. M.. Małżonkowie Z. i M. M. (1) posiadali córkę F. M., która po mężu nosiła nazwisko S..

Z. M. był właścicielem folwarku K. i K., T. F. (1) majątku Z., a S. F. majątku P..

Po wojnie administratorem zespołu pałacowo-parkowego był J. R..

Na nieruchomości, której właścicielem był S. F. znajdowały się: Zakład (...) w P., mleczarnia, tartak, cegielnia, gospodarstwo rolne, dwór pełniący funkcję mieszkalną, park, grunty rolne oraz las. S. F. wraz z żoną T. mieszkał w dworku (pałacu).

Zespół pałacowo-parkowy składał się z:

- dworu (pałacu),

- parku.

Pałac był murowany o długości ok. 35 m i szerokości ok. 15 m.

Budynek pałacu wzniesiony został w środkowo - wschodniej części parku, około 1823 roku przez J. Ł.. Obiekt wybudowany w stylu klasycystycznym został przebudowany willi w kwartale XIX w. Wnętrza przekształcone zostały w końcu XIX wieku i po 1945 roku, natomiast elewacje po roku 1957. Budynek jest murowany i podpiwniczony, piętrowy z poddaszem, nakryty czterospadowym dachem. Wnętrza reprezentacyjne są tu w układzie dwutraktowym, z sienią i salonem na osi. Część północno wschodnia trzytraktowa spełnia funkcje mieszkalne - między innymi gabinet pana domu. W elewacji północno wschodniej znajduje się dodatkowe wejście przeznaczone dla interesantów. Elewacje budynku są tynkowane, pierwotnie boniowane i opięte pilastrami.

Cechy klasycystycznej budowli nadaje rezydencji charakterystyczny sposób ukształtowania pozornych, trójosiowych ryzalitów w środkowych partiach elewacji frontowej oraz tylnej. Oba rozczłonkowane zostały pilastrami o jońskich nigdyś kapitelach, zwieńczone trójkątnymi naczółkami. Główne wejście umieszczono na osi pozornego ryzalitu elewacji frontowej, zwróconej na południowy wschód i poprzedzonej dawniej obszernym podjazdem. Prowadziło do wnętrza o dwu- i trzytraktowym układzie pomieszczeń, z reprezentacyjną sienią i salonem na osi.

Znakomite proporcje bryły, układ pomieszczeń oraz pozostałości dekoracji elewacji i wnętrza, jak również pozycja właścicieli majątku, wskazywałyby na wysokiej klasy architekta, wywodzącego się być może ze środowiska berlińskiego lub (...).

Park krajobrazowy położony w dolinie P. pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku, z późniejszymi uzupełnieniami. W parku znajduje się staw z dawną wyspą. Wśród drzewostanu pomnikowe okazy platanów klonolistnych, wiązów polnych i buków.

Znakomite proporcje bryły, układ pomieszczeń oraz pozostałości dekoracji elewacji i wnętrza, jak również pozycja właścicieli majątku, wskazywałyby na wysokiej klasy architekta, wywodzącego się być może ze środowiska berlińskiego lub (...).

Park krajobrazowy położony w dolinie P. pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku, z późniejszymi uzupełnieniami. W parku znajduje się staw z dawną wyspą. Wśród drzewostanu pomnikowe okazy platanów klonolistnych, wiązów polnych i buków.

Przed II wojną światową pałac składał się z 4 kondygnacji: piwnicy, parteru, 1 pietra, 2 pietra. 2 piętro było kryte skośnym dachem. Na parterze znajdował się salon, jadalnia i gabinet, na 1 piętrze 3 sypialnie, a na drugim piętrze pokoje gościnne i pokoje dla służby. W pałacu były łazienki i toalety, które były wyposażone w niezbędny sprzęt sanitarny. Podłogi i ściany toalet do wysokości 2 metrów były wyłożone kafelki. W pałacu była również czytelnia (biblioteka). Kuchnia znajdowała się w piwnicy i była wyposażona m.in. w kotły. W piwnicy znajdował się także magazyn na węgiel. Budynek był ogrzewany węglem oraz drewnem. Podłogi w pałacu były drewniane. Do pałacu była doprowadzona bieżąca woda oraz prąd. W pałacu znajdowały się meble pochodzące od (...) firmy (...). Dwór był wykończony w dobrym stylu.

Natomiast przed II wojną światową park zajmował powierzchnię ok. 2-3 ha, w którym były drzewa i krzewy. W parku znajdowały się także alejki parkowe, trawniki oraz wysepka otoczona fosą.

Teren kompleksu pałacowo-parkowego był ogrodzony od strony drogi, ogrodzenie było zrobione z siatki oraz były słupki murowane i brama wjazdowa.

Na mocy przepisu art. 2 ust. 1 lit. e) Dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, nieruchomości położona w P., K. i K., o łącznej powierzchni (...).10.09 ha, objęta dawną księgą P. dobra rycerskie tom II, należąca do S. F., w roku 1945 stała się własnością Skarbu Państwa.

W dniu 19 marca 1945 r. zgodnie z art. 2 pkt c dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. nr 3/45) przejęty został na rzecz Skarbu Państwa majątek P. z folwarkami K. i K. będące własnością F. S. o obszarze (...).10.09 ha, w tym lasów 00.27 ha.

Na wniosek Wojewódzkiego (...) Ziemskiego z dnia 22 czerwca 1945 r. własność nieruchomości S. F. została przepisana na rzecz Skarbu Państwa.

Po II wojnie światowej pałac nie był zniszczony, tylko trochę podniszczony, nie był przebudowywany, ani częściowo burzony. W 1945 r. dach pałacu był pokryty dachówką ceramiczną z wyjątkiem jednego szczytu pokrytego papą.

W pałacu, po 1945 r. utworzono biura oraz świetlicę. Na terenie nieruchomości S. F. we wszystkich pomieszczeniach zostały ich meble oraz sprzęt i całe wyposażenie. Pałac został przekształcony w Państwowy Ośrodek (...).

W dniach 6 i 7 grudnia 1945 r. sporządzono spis inwentarza mebli w budynku S. F.. Wszystkie meble znajdujące się w Państwowym Ośrodku (...) pozostawały do dyspozycji Państwowego Banku Rolnego.

Część mebli, tj. 1 szafa na rzeczy, 1 bufet duży, 1 bufet mały, 1 umywalka, 2 stoliki nocne, 2 lustra, 2 łóżka kompletne, 1 stół, 3 krzesła, do sypialni, 4 krzesła do jadalni, 1 fotelik do biurka, 5 krzeseł skórą wybijanych z pałacu została zabrana przez Starostwo Powiatowe w G. na wyposażenie mieszkania Komendanta Wojennego w G. – kapitana G..

Po II wojnie światowej administratorem zespołu pałacowo-parkowego z ramienia Państwowego Banku Rolnego był J. R.. Park i pałac były związane z fabryką przemysłu owocowo-warzywnego i z tym kompleksem następowały zmiany właścicieli. Właścicielem od 1945 r. był Skarb Państwa. Następnie właścicielem został bank rolny, a później spółdzielczość ogrodnicza z centralą w W.. Kolejnym właścicielem było Zjednoczenie (...) aż do początku lat 90-tych. Następnie zespół pałacowo-parkowy został sprywatyzowany i głównym właścicielem stał się Wojewoda (52%) oraz amerykański koncern (46-47%), a pozostałe akcje mieli pracownicy. W 1997 r. wszystkie akcje kupił amerykański przedsiębiorca H., który następnie sprzedał pałac wraz z fragmentem parku małżonkom W. z G., którzy są ich właścicielami do chwili obecnej. Pozostałą część parku kupił K. od koncernu H..

(...) z księgi wieczystej (...) zostały przepisane do dwóch ksiąg wieczystych (...). (...) objęte księgą PO1 (...) zostały skomunalizowane - umowa pomiędzy Skarbem Państwa, a Gminą K. o nieodpłatne przeniesienie własności z dnia 3 sierpnia 1993 roku. W dalszej kolejności, z tej księgi została wyłączona działka (...) o łącznym obszarze 6.27.00 ha i przeniesiona do księgi (...). Po podziale geodezyjnym działki (...), powstała działka (...), którą na podstawie umowy zamiany z dnia 5 lipca 2001 roku zawartej przed notariuszem R. C. w G., rep. A numer (...) przez Gminę K. nabyli małżonkowie M. i A. W.. Wskutek zamiany, działka (...) została przeniesiona do nowej księgi (...).

(...) objęte księgą PO1 (...) zostały oddane przez Skarb Państwa w użytkowanie wieczyste, pierwotnie przedsiębiorstwu państwowemu - Zakładowi (...) z siedzibą w P., którego następcą prawnym jest (...) Sp. z o.o. z/s w P. (KRS: (...)). Prawo użytkowania wieczystego działki (...) wraz z prawem własności budynków na niej (...) SA zbył na rzecz M. i A. W. na podstawie umowy sprzedaży z dnia 2 kwietnia 2001 roku sporządzonej przed notariuszem R. S. (rep. A numer (...)). Wskutek sprzedaży nieruchomości ta została zapisana w księdze wieczystej nr (...).

Dnia 15 maja 2007 r. księga wieczysta P. dobra rycerskie tom II została zamknięta i cały jej stan przeniesiono do księgi wieczystej KW nr (...). Księga wieczysta Kw nr (...) ma nadany nowy numer w systemie informatycznym: (...), której właścicielem nieruchomości położonej w K. o powierzchni 1.43.94 ha jest Skarb Państwa

Aktualnie park oraz pałac w P., znajdujący się koło K., położone są na działkach geodezyjnych oznaczonych nr (...)

Pierwsze czynności celem odzyskania majątku rodzina F. poczyniła na początku lat 90-tych. Ojciec P. F. A. F. składał w od grudnia 1990 r. do 1998 r. wnioski i pisma do Urzędu Wojewódzkiego w L., Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Ministerstwa Przekształceń Własnościowych, a także Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, Urzędu Wojewódzkiego w L., Urzędu Rejonowego w G. i Sądu Rejonowego w Gostyniu o zwrot majątku i repriywatyzację P.. Wskazane instytucje nie poczuwały się do rozpoznania wniosków, z uwagi na brak kompetencji i zakresu zleconych zadań oraz czynności, a tym bardziej do zwrotu mienia w P. poprzednikom prawnym powoda. Innych spraw sądowych i administracyjnych rodzina F. nie wszczyła.

W dniu 25 czerwca 2012 r. powodowie złożyli wniosek do Wojewody (...) o stwierdzenie, że nieruchomość położona w P., na której znajdował się dwór i zakład przetwórstwa owocowo-warzywnego, stanowiąca przed przejściem własność S. F., nie podpadała działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6 września 1994 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.).

Decyzją z dnia 25 lutego 2015 r. o sygn. akt SN-IV. (...).83.2012.6 Wojewoda (...), na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51 ze zm.), po rozpatrzeniu sprawy o stwierdzenie, że nieruchomość położona w P., oznaczona w ewidencji gruntów jako działka nr (...), obręb P., gm. K., stanowiąca przed przejściem własność S. F., nie podpadała pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1994 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.):

1. stwierdził, że nieruchomość oznaczona w ewidencji gruntów jako działki nr (...), ob. P., gm. K., nie podpadała pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6 września 1994 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.);

2. odmówił stwierdzenia, że nieruchomość oznaczona w ewidencji gruntów jako nr (...)ob. P., gm. K., nie podpadała pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6 września 1994 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

W uzasadnieniu decyzji Wojewoda (...) wskazał, że pałac pełnił funkcję reprezentacyjno-mieszkalną i nie był funkcjonalnie związany z częścią majątku o charakterze produkcyjno – rolnym, wobec czego zastosowanie wobec niego przepisów Dekretu stało w sprzeczności z założeniami ustawodawcy.

Od punktu 2. decyzji z dnia 25 lutego 2015 r. o sygn. akt SN-IV. (...)83.2012.6 odwołanie w piśmie z dnia 13 marca 2015 r. złożyli powodowie do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Decyzja z dnia 25 lutego 2015 r. stała się prawomocna w zakresie punktu 1. w dniu 14 marca 2015 r.

Decyzją z dnia 12 czerwca 2018 r. nr GZ.rn 625.132.2015 Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi utrzymał w mocy pkt 2 decyzji Wojewody (...) nr SN-IV. (...)83.2012.6 z dnia 25 lutego 2015 r.

Zgodnie z postanowieniem Sądu Powiatowego w L. z dnia 20 lutego 1956 r. spadek po zmarłym S. F. nabyli T. F. (2) w 1/2 części, A. F. w 1/4 części i Z. Z. (2) w 1/4 części.

Po Z. Z. (2) spadek nabyła W. Z., a po T. F. (2) w całości spadek odziedziczył A. F..

A. F., który odziedziczył w całości spadek po T. F. (2) i w 1/4 po S. F. zmarł w 2008 r. Spadek po nim nabyli M. F. (1), J. F. (2) i P. F..

W. Z. zmarła w dniu 21 grudnia 2009 r. spadek po niej nabył M. F. (2).

J. F. (2) zmarł 13 maja 2013 r. Jego spadkobiercami zostali syn J. F. (1) oraz córka M. B..

Aktualnymi spadkobiercami po S. F. są:

- M. F. (1) w udziale 2/8,
- P. F. w udziale 2/8,
- M. F. (2) w udziale 2/8,
- J. F. (1) w udziale 1/8,
- M. B. w udziale 1/8.

Obecnie dla działki zabudowanej budynkiem pałacu o numerze geodezyjnym (...) Sąd Rejonowy w Gostyniu, Wydział V Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę nr (...), w której to powierzchnia nieruchomości zajmuje 0,5663 ha, a właścicielem jest Skarb Państwa natomiast użytkownikiem wieczystym w udziale 1/1 wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej są M. i A. W..

Dla nieruchomości oznaczonej numerem geodezyjnym (...) Sąd Rejonowy w Gostyniu, Wydział V Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę nr (...) w której powierzchnia działki zajmuje obszar 0,8643 ha, a właścicielem są w udziale 1/1 wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej M. i A. W..

Nieruchomość wpisana jest do Rejestru (...) pod nr rej.: (...) /W../A z 20.01.1959 i z 2.01.2013 roku jako zespół parkowy, w którego skład wchodzi:

- P., (...), 3 ów. XIX, po 1945,
- P., XIX - XX.

Z uwagi na fakt iż działki były zabudowane budynkiem pałacu wraz z urządzonym parkiem i stanowiły łącznie zespół pałacowo - parkowy, zgodnie z art. 154 ust. 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 r. (tekst jednolity Dz.U. z 2018 r., poz.121, 50.) „W przypadku braku studium lub decyzji, o których mowa w ust. 2, uwzględnia się faktyczny sposób użytkowania nieruchomości”, określono przeznaczenie działek nr (...) na dzień 19 marca 1945 roku jako tereny stanowiące zespół pałacowo - parkowy.

Pałac usytuowany jest w otwartej zabudowie, w centralnej części wsi, naprzeciwko obecnej fabryki konserw, odsunięty nieznacznie od drogi. Od strony północnej i wschodniej pozostałości założenia parkowego. Zwrócony frontem na południe od drogi.

Wybudowany na planie prostokąta z główną sienią na osi od południa z zaokrąglonymi narożami i reprezentacyjnym hallem od wschodu mieszczącym łamaną klatkę schodową. Od wschodu sień z zaokrąglonymi narożami mieszcząca jednobiegowe schody na piętro. Pomieszczenia prostokątne w układzie trzytraktowym o zróżnicowanej wielkości. Budynek jest w całości podpiwniczony. Od północy na osi przyziemia prostokątny taras z jednobiegowymi schodami, klatka schodowa od wschodu reprezentacyjna z balustradami. Od zachodu dawny salon z kominkiem i fasadą. Pomieszczenia od północno - zachodniej z fasetami profilowanymi, z otworami drzwiowymi założonymi w półkuliście zwieńczonej płycinie, proste kominki.

Obiekt wyposażony w instalację: elektryczną, ogrzewczą, C.O., wodociąg.

Wartość rynkową nieruchomości zabudowanych budynkiem pałacu wraz z parkiem tworzące zespół pałacowo - parkowy, które stanowią działki geodezyjne nr (...) o łącznej powierzchni 1.4306 ha położone w P., gmina K., według stanu na dzień 19 marca 1945 roku i cen z daty sporządzenia opinii wynosi 1.775.749,00 zł.

Wnioskiem z dnia 8 czerwca 2015 r. powodowie zawezwali pozwanego do próby ugodowej, wzywając pozwanego do zapłaty kwoty 2.000.000,00 zł tytułem odszkodowania za bezprawne przejęcie nieruchomości stanowiących własność poprzednika prawnego powodów. Sprawa została zarejestrowana przed Sądem Rejonowym Poznań – Stare Miasto w P. pod sygn. akt I Co 104/15. Na posiedzeniu Sądu w dniu 29 grudnia 2015 r. nie doszło do zawarcia pomiędzy stronami ugody.

Powodowie ponownie wnioskiem z dnia 4 stycznia 2016 r. zawezwali pozwanego do próby ugodowej, wzywając pozwanego do zapłaty kwoty 250.000,00 zł tytułem odszkodowania za bezprawne przejęcie nieruchomości stanowiących własność poprzednika prawnego powodów. Sprawa została zarejestrowana przed Sądem Rejonowym Poznań – Stare Miasto w P. pod sygn. akt I Co 8/16. Na posiedzeniu Sądu w dniu 8 marca 2016 r. nie doszło do zawarcia pomiędzy stronami ugody.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał roszczenie powodów za uzasadnione.

Co do zarzutu przedwczesności Sąd wskazał, że pozwany twierdził, że na chwilę wniesienia powództwa, decyzja z dnia 25 lutego 2015 r. nie była ostateczna w zakresie punktu 1. Co do punktu drugiego, to decyzja została zaskarżona. Niemniej jednak w toku niniejszego postępowania strony na rozprawie w dniu 24 maja 2016 r. (k. 153-154) zgodnie oświadczyły, że pkt 1 decyzji z dnia 25 lutego 2015 r. nie został zaskarżony. Z kolei w piśmie z dnia 7 czerwca 2016 r. powodowie wskazali, że decyzja Wojewody (...) z dnia 25 lutego 2015 r. z dniem 14 marca 2015 r. stała się prawomocna (k. 161v). Pozwany zaś nie przedstawił argumentów przeczących dacie uzyskania prawomocności pkt 1 decyzji z dnia 25 lutego 2015 r. Skoro decyzja z dnia 25 lutego 2015 r. stała się prawomocna z dniem 14 marca 2015 r., to nie sposób zgodzić się z twierdzeniem pozwanego, iż powództwo zostało wytoczone przedwcześnie, tym bardziej, że pozew został złożony w dniu 10 marca 2016 r.

Okoliczność, że powodowie zaskarżyli punkt 2 decyzji z dnia 25 lutego 2015 r. o sygn. akt SN-IV. (...) (...) i dopiero w dniu 12 czerwca 2018 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi utrzymał w mocy pkt 2 decyzji Wojewody (...) nr SN-IV. (...) 83.2012.6 z dnia 25 lutego 2015 r., nie miała znaczenia dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, albowiem pkt 2 przedmiotowej decyzji nie był przedmiotem niniejszego postępowania.

Co do zarzutu przedawnienia: . W omawianej sprawie pierwsze zdarzenie wyrządzające szkodę miało miejsce już 1993 r., a kolejne w latach następnych.

Tryb i termin dochodzenia odszkodowań związanych z wadliwą nacjonalizacją nieruchomości w trybie przepisów dekretu PKWN z dnia 6 września 1994 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.)

nie został nigdy konkretnie uregulowany w przepisach i to zarówno przed 1989 r. jak i po. W związku z tym do trybu dochodzenia roszczeń związanych z wadliwym przejęciem majątków w trybie dekretu o reformie rolnej należy stosować zasady ogólne.

Powodowie podnosili, że zdarzeniem wywołującym szkodę było zbycie przez Skarb Państwa prawa własności oraz prawa użytkowania wieczystego przedmiotowych nieruchomości. Formalnie nastąpiło do przed więcej niż 10 laty przed wniesieniem pozwu w niniejszej sprawie.

Zmiany własnościowe następowały od początku lat 90-tych. Skarb Państwa w dniu 3 sierpnia 1993 r. skomunalizował nieruchomości objęte księgą wieczystą nr (...) na rzecz Gminy K.. Następnie dokonywano kolejnych zmian własnościowych, aż do 2001 r., kiedy to małżonkowie M. i A. W. nabyli prawo własności działki nr (...) oraz użytkowanie wieczyste działki (...) wraz z prawem własności budynku stanowiącego odrębną nieruchomość – pałacu. Powodowie w 2001 r. nie posiadali wiedzy na temat zmian własnościowych nieruchomości stanowiących majątek P., w szczególności zespołu pałacowo-parkowego w P..

Dokonując oceny w tym zakresie, należy mieć na względzie szereg okoliczności takich jak to, że do dnia wydania decyzji w trybie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 i w sprawie wykonania dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej, powodowie nie mieli świadomości, że działanie Skarbu Państwa w 1945 r. było bezprawne i jako takie generowało w majątku ich poprzednika prawnego szkodę. Dalej należy podkreślić, że przed wydaniem decyzji z dnia 25 lutego 2015 r. nie było warunków prawnych do skutecznego wystąpienia z roszczeniem odszkodowawczym czy windykacyjnym, albowiem Skarb Państwa chroniony rękojmią wiary publicznej ksiąg wieczystych.

Powodowie nie mieli też żadnej wiedzy o zmianach właścicielskich odnośnie przedmiotowych nieruchomości. Ich wiedza bowiem ograniczała się do faktu, że wiedzieli, iż majątek P. został przejęty przez Skarb Państwa, lecz nie wiedzieli o dalszych rozporządzeniach. Pozwany, ani żadne inne organy, czy reprezentant Skarbu Państwa ich o tym nie informował.

Ostatecznie trzeba podnieść, że poprzednik prawny powodów, A. F. po 1989 r. rozpoczął starania o przywrócenie prawa własności nieruchomości w P., które okazały się bezskuteczne.

Podsumowując należy wskazać, że do czasu pierwszych zmian własnościowych przedmiotowych nieruchomości na początku lat 90-tych, Skarb Państwa był wpisany jako właściciel nieruchomości w księdze wieczystej na podstawie zaświadczenia wojewódzkiego urzędu ziemskiego stwierdzającego, że podpada ona pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu. Zaświadczenie to nie wywierało skutku prawnorzeczowego, ale stwierdzało stan zgodny z przepisem art. 2 ust. 1 lit. e dekretu. Dopóki nie zapadła decyzja wydana w trybie § 5 rozporządzenia powodowie nie mogli kwestionować tytułu prawnego Skarbu Państwa do nieruchomości, a zatem wykazać swojego tytułu prawnego i wywodzić bezprawności dokonanego zbycia, a w konsekwencji poniesienia szkody. Dopiero w dacie uprawomocnienia się decyzji z dnia 25 lutego 2015 r. powodowie dowiedzieli się o wadliwości przejęcia nieruchomości w trybie dekretu o reformie rolnej i o braku tytułu prawnego Skarbu Państwa wskutek tego, że nigdy nie nastąpiło nabycie prawa własności ex lege, a w konsekwencji o bezprawności rozporządzenia poprzez jej sprzedaż. Decyzja administracyjna, o której stanowi § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r., wywiera skutek prawnorzeczowy i stanowi wyłączną podstawę do uzyskania przez byłych właścicieli lub ich spadkobierców wiedzy, że Skarb Państwa nie nabył z mocy prawa własności nieruchomości na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu. Uzyskanie takiej decyzji jest też niezbędne dla skutecznego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego, bowiem jest ona wiążąca dla sądu w sprawie o odszkodowanie i stanowi prejudykat.

Dalej Sąd wskazał, że zgodnie z art. 442 § 1 zd. 2 k.c., w każdym wypadku roszczenie się przedawnia z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym została wyrządzona szkoda. Jest to przedawnienie bezwzględne a tempore facti niezależne od tego, czy poszkodowany mógł się dowiedzieć o szkodzie i kiedy się o niej dowiedział. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 17 lutego 2006 r., III CZP 84/05 (OSNC 2006/7-8/114), roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym przedawnia się z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę bez względu na to, kiedy szkoda powstała lub się ujawniła. Przyjął zatem

należało, że termin przedawnienia roszczeń odszkodowawczych za szkodę poniesioną wskutek bezprawnego zbycia przez Skarb Państwa nieruchomości wadliwie przejętej na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu rozpoczyna bieg od daty wydania decyzji administracyjnej w trybie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. (art. 442 § 1 zd. 1 k.c.), jednak w każdym wypadku roszczenie to ulega przedawnieniu z upływem dziesięciu lat od daty zbycia nieruchomości (art. 442 § 1 zd. 2 k.c.).

W ocenie Sądu Okręgowego 10-letni termin przedawnienia nie uległ również przedawnieniu, gdyż zdaniem Sądu, również ten termin rozpoczął swój bieg dopiero z momentem uprawomocnienia się ostatecznej decyzji odmawiającej zwrotu nieruchomości tj. w 2015 r. W trakcie postępowania administracyjnego o zwrot nieruchomości nie mógł biec termin przedawnienia o odszkodowanie, gdyż w tym momencie po stronie powodów nie istniała jeszcze szkoda. Dopiero z momentem uprawomocnienia się decyzji o odmowie zwrotu nieruchomości w 2015 roku, po stronie powodów zaktualizowało się roszczenie o odszkodowanie za bezprawne działanie organu władzy państwowej. Tym samym w ocenie Sądu bieg terminu przedawnienia rozpoczął się w dniu uprawomocnienia się decyzji z dnia 25 lutego 2015 r., tj. w dniu 14 marca 2015 r. (fakt nie zaprzeczony przez stronę pozwaną – art. 230 k.p.c. i jednocześnie przyznany przez pozwanego co do braku zaskarżenia pkt 1 w/w decyzji – art. 229 k.p.c.).

Niezależnie od powyższego należy stwierdzić, że bieg terminu przedawnienia został przerwany przez powodów, poprzez zawezwania do próby ugodowej. Zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. bieg przedawnienia przerywa się przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia Taką czynnością w ocenie Sądu były postępowania sądowe o zawezwanie do próby ugodowej (liczne orzecznictwo sądowe potwierdza takie stanowisko). Wnioskiem z dnia 8 czerwca 2015 r. powodowie zawezwali pozwanego do próby ugodowej, wzywając pozwanego do zapłaty kwoty 2.000.000,00 zł tytułem odszkodowania za bezprawne przejęcie nieruchomości stanowiących własność poprzednika prawnego powodów. Sprawa została zarejestrowana przed Sądem Rejonowym Poznań – Stare Miasto w P. pod sygn. akt I Co 104/15. Na posiedzeniu Sądu w dniu 29 grudnia 2015 r. nie doszło do zawarcia pomiędzy stronami ugody. Powodowie ponownie wnioskiem z dnia 4 stycznia 2016 r. zawezwali pozwanego do próby ugodowej, wzywając pozwanego do zapłaty kwoty 250.000,00 zł tytułem odszkodowania za bezprawne przejęcie nieruchomości stanowiących własność poprzednika prawnego powodów. Sprawa została zarejestrowana przed Sądem Rejonowym Poznań – Stare Miasto w P. pod sygn. akt I Co 8/16. Na posiedzeniu Sądu w dniu 8 marca 2016 r. nie doszło do zawarcia pomiędzy stronami ugody.

Ponadto Sąd wskazał, że podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia nie zasługiwał na uwzględnienie, albowiem w okolicznościach przedmiotowej sprawy jest sprzeczny z art. 5 k.c. W orzecznictwie podkreśla się, że dla oceny możliwości zastosowania klauzuli z art. 5 k.c. w odniesieniu do podniesionego w sprawie zarzutu przedawnienia szczególnie istotne znaczenie ma zderzenie ze sobą wartości przypisanych interesom każdej ze stron. Jeżeli w przypadku powoda chodzi o kompensatę krzywdy w postaci uszczerbku na zdrowiu, zaś w przypadku strony pozwanej - o stabilizację stosunków społecznych w wymiarze finansowym, to nie ma wątpliwości, że to pierwszemu z powyższych dóbr należy przypisać większe znaczenie (por. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu - I Wydział Cywilny z dnia 25 sierpnia 2016 r., I ACa 938/16, Legalis numer 1504970). Na gruncie przedmiotowej sprawy, powodowie nie mieli możliwości wcześniej wytoczenia powództwa przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...). Poprzednik prawny powodów A. F. próbował uzyskać odszkodowania albo zwrot mienia w postaci pałacu wraz z parkiem, ale jego poczynania nie przyniosły efektów. Od 1990 r. do 1998 r. próbował ustalić organ odpowiedzialny za zaistniałą sytuację. Jak wynika z zeznań P. F., A. F. zmarł w 2008 r. i z uwagi na jego pogarszający się stan zdrowia zaniechali dalszych kroków faktycznych i prawnych. Zatem w ocenie Sądu należy uznać, że w sytuacji, gdy po kilkunastu latach, kilku nieudanych próbach ustalenia odpowiedzialności Skarbu Państwa za zabranie mienia S. F., powodom udaje się ustalić podmiot odpowiedzialny i uzyskać stosowną decyzję administracyjną, otwierającą im drogę postępowania sądowego, celem uzyskania stosownego odszkodowania, działanie pozwanego jest nadużyciem prawa podmiotowego, a podniesiony przez niego zarzut przedawnienia jest sprzeczny z zasadami współżycia społecznego.

Dalej sąd wskazał, że, że pozwany co do zasady ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą za niezgodne z prawem przejęcie w 1945 r. nieruchomości stanowiących własność S. F. w postaci pałacu i parku w P., stanowiących obecnie

działki nr (...) (KW nr (...)) oraz nr (...) (KW nr (...)). Podstawą odpowiedzialności Skarbu Państwa stanowi decyzja administracyjna z dnia 25 lutego 2015 r. o sygn. akt SN-IV. (...) (...) (...), wydana na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51 ze zm.), po rozpatrzeniu sprawy o stwierdzenie, że nieruchomości położona w P., oznaczona w ewidencji gruntów jako działka nr (...), obręb P., gm. K., stanowiąca przed przejęciem własność S. F., nie podpadała pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.), w której Wojewoda (...) stwierdził, że nieruchomości oznaczona w ewidencji gruntów jako działka nr (...), ob. P., gm. K., nie podpadała pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.). Powyższa decyzja podpada pod zakres zastosowania art. 417 § 1 k.c. W toku niniejszego postępowania zostało wykazane następstwo prawne po przejęciu przedmiotowych nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa, nie tylko przez inne podmioty państwowe, ale również podmioty prywatne.

Pozwany kwestionował, aby w czasie władania przez niego nieruchomością (władztwa prawnego) doszło do zbycia nieruchomości na rzecz małżonków M. i A. W.. Niemniej jednak pozwany w świetle art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c. nie wykazał przesłanek uzasadniających brak podstaw jego odpowiedzialności. Poza gołosłownymi twierdzeniami nie zaoferował dowodów na poparcie swoich twierdzeń. Zgodnie z ogólną regułą, wyrażoną w art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c., ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z tego faktu wywodzi skutki prawne. Wskazana zasada oznacza, że pozwany powinien udowodnić fakty, które w jego ocenie świadczą o niezasadności powództwa, nie uczynił tego jednak w żadnym zakresie.

Sąd stwierdził, że sprzedaż nieruchomości osobom trzecim jak i oddanie jej w użytkowanie wieczyste wraz ze sprzedażą nieruchomości budynkowej, poprzedzone bezprawnym odebraniem prawa własności tych nieruchomości ich prawowitemu właścicielowi S. F. spowodowało powstanie po stronie spadkobierców szkody w postaci rzeczywistej straty odpowiadającej kwocie stanowiącej równowartość nieruchomości wg stanu z chwili przejęcia i cen z chwili orzekania o odszkodowaniu.

W tej sytuacji należało uznać, że powodowie wykazali wszystkie przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, gdyż udowodnili fakt poniesienia szkody w postaci utraty praw własności odziedziczonej nieruchomości, a także normalny związek przyczynowy pomiędzy działaniem pozwanego a zaistnieniem szkody.

Celem wyliczenia wartości szkody wyrządzonej powodom, Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego z dziedziny szacowania nieruchomości, polecając mu oszacowanie wartości na okoliczność rynkowej wartości działki nr (...) obręb P., gm. K. (KW nr (...)) Sądu Rejonowego w Gostyniu) oraz działki nr (...) obręb P., gm. K. (KW nr (...)) Sądu Rejonowego w Gostyniu) według ich stanu na dzień 19 marca 1945 r. i cen z daty sporządzenia opinii (k. 209). Sporządzoną przez biegłego J. W. opinię z omówionych już powyżej przyczyn, Sąd uznał za w pełni przydatną dla rozstrzygnięcia sprawy, tym bardziej że nie była kwestionowana przez strony.

Biegły określił wartość nieruchomości według stanu z dnia 19 marca 1945 roku i cen obecnych na kwotę 1.775.749,00 zł. Przyjęcie cen aktualnych z daty wydania decyzji (a nie z daty orzekania) zdeterminowane zostało przesłanką związku przyczynowego pomiędzy działaniem pozwanego a powstaniem szkody. Zgodnie z art. 363 § 2 k.c. jeżeli naprawienie szkody ma nastąpić w pieniądzu, wysokość odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania, chyba, że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej chwili.

Zatem należy uznać, że powodowie udowodnili nie tylko zasadę swojego roszczenia, ale także wysokość szkody.

Strony jako spadkobiercy S. F. spadek odziedziczyły w różnych częściach. Stosownie do wielkości udziałów należy im się stosowne odszkodowanie, w związku z roszczeniem dochodzonym w przedmiotowej sprawie. I tak:

- M. F. (1) (1.775.749,00 zł x 2/8 udziału = 443.937,25 zł);

- P. F. (1.775.749,00 zł x 2/8 udziału = 443.937,25 zł);
- M. F. (2) (1.775.749,00 zł x 2/8 udziału = 443.937,25 zł);
- J. F. (1) (1.775.749,00 zł x 1/8 udziału = 221.968,63 zł);
- M. B. (1.775.749,00 zł x 1/8 udziału = 221.968,63 zł).

Podstawę prawną żądania odsetkowego stanowi art. 481 § 1 i 2 k.c. Zgodnie z art. 481 § 1 k.c., jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

W orzecznictwie przyjmuje się, że w sytuacji, gdy wysokość szkody jest ustalona dopiero w dacie wyrokowania, to dopiero od tej daty pozwany może popaść w opóźnienie ze spełnieniem świadczenia (por. wyrok SA w Białymstoku z dnia 7 lutego 2013 r., sygn. akt I ACa 816/12, Lex nr 1294701). W realiach niniejszej sprawy nie budzi więc wątpliwości, że wysokość szkody była uzależniona od ustalenia wartości nieruchomości będącej przedmiotem sporu. Dopiero zaś na chwilę wyrokowania można przyjąć, że wysokość szkody została przesądzona. A zatem Sąd przyjął, że odsetki ustawowe należą się powodom od dnia wyrokowania.

Mając na uwadze powyższe orzeczono jak w punktach 1-5 sentencji wyroku.

W pozostałym zakresie, tj. w zakresie roszczenia odsetkowego Sąd oddalił powództwo, o czym orzeczono w punkcie 6 sentencji wyroku. W ocenie Sądu nie zasługiwało na uwzględnienie roszczenia powodów o zasądzenie ustawowych odsetek od dnia 8 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty. Powodowie w tym zakresie powoływali się na zawiązanie do próby ugodowej w sprawie I Co 104/15. Niemniej jednak powodowie nie wykazali, że od tej daty pozwany pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia. Powodowie wówczas domagali się od pozwanego kwoty 2.000.000,00 zł. Nie oznacza to, że pozwany od grudnia 2015 r. winien liczyć się z tym, że będzie zobowiązany do zapłaty na rzecz powodów kwoty 2.000.000,00 zł. Dopiero w toku niniejszego postępowania została ustalana wartość nieruchomości poprzednika prawnego powodów S. F., dlatego też Sąd uznał, że zasadnym będzie naliczenie odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 13 marca 2019 r., tj. od dnia wyrokowania, a nie od daty wskazanej przez powodów.

Na podstawie art. 100 k.p.c. Sąd orzekł o kosztach postępowania. Powodowie ulegli roszczeniu tylko w zakresie roszczenia odsetkowego, tj. roszczenia pobocznego. Dlatego też Sąd uznał, że skoro roszczenie główne powodów zostało uwzględnione w całości, a tylko ulegli co do roszczenia pobocznego, to należy na podstawie art. 100 k.p.c. całością kosztów procesu obciążyć pozwanego jako stronę przegrywającą postępowanie (pkt 7 sentencji wyroku).

Na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. Sąd szczegółowe rozliczenie kosztów procesu pozostawił referendarzowi sądowemu po uprawomocnieniu się wyroku (pkt 8 sentencji wyroku).

Apelacje od powyższego wyroku wniósł pozwany który zaskarżył wyrok w całości zarzucając:

I. sprzeczność istotnych ustaleń faktycznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego mającego wpływ na rozstrzygnięcie przedmiotowej sprawy i błędnym przyjęciu, że:

1. roszczenie powodów nie uległo przedawnieniu, albowiem termin przedawnienia roszczeń odszkodowawczych za szkodę poniesioną wskutek bezprawnego zbycia przez Skarb Państwa nieruchomości wadliwie przejętej na podstawie art. 2 ust. lit. e -dekretu rozpoczyna bieg od daty wydania decyzji administracyjnej w trybie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945r. (art. 442§ 1 zd. 1 kpc) a nie od daty wyrządzenia faktycznej szkody,
2. powodowie nie posiadali świadomości, że działanie Skarbu Państwa w 1945r. było bezprawne, jak również, że nie było warunków prawnych do skutecznego wystąpienia o roszczenie odszkodowawcze,

3. zarzut przedawnienia nie zasługiwał na uwzględnienie, bowiem w okolicznościach przedmiotowej sprawy jest sprzeczny z art. 5 kc. z uwagi na zderzenie ze sobą wartości przypisanych interesom każdej ze stron.

Wskazując na powyższe pozwany wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości; ewentualnie o
2. przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji,
3. zasądzenie od strony przeciwnej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Powodowie w odpowiedzi na apelację wnieśli o:

1. oddalenie apelacji w całości;
2. zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów zwrotu kosztów postępowania przed Sądem II instancji, a w tym zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie .

Z prawidłowo dokonanych przez Sąd I Instancji ustaleń wynika , że w dniu 19 marca 1945 r. zgodnie z art. 2 pkt c dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. nr 3/45) przejęty został na rzecz Skarbu Państwa majątek P. z folwarkami K. i K. będące własnością F. S. o obszarze (...) (...), w tym lasów 00.27 ha.

Na wniosek Wojewódzkiego (...) Ziemskiego z dnia 22 czerwca 1945 r. własność nieruchomości S. F. została przepisana na rzecz Skarbu Państwa.

Po II wojnie światowej administratorem zespołu pałacowo-parkowego z ramienia Państwowego Banku Rolnego był J. R.. Park i pałac były związane z fabryką przemysłu owocowo-warzywnego i z tym kompleksem następowały zmiany właścicieli. Właścicielem od 1945 r. był Skarb Państwa. Następnie właścicielem został bank rolny, a później spółdzielczość ogrodnicza z centralą w W.. Kolejnym właścicielem było Zjednoczenie (...) aż do początku lat 90-tych. Następnie zespół pałacowo-parkowy został sprywatyzowany i głównym właścicielem stał się Wojewoda (52%) oraz amerykański koncern (46-47%), a pozostałe akcje mieli pracownicy. W 1997 r. wszystkie akcje kupił amerykański przedsiębiorca H., który następnie sprzedał pałac wraz z fragmentem parku małżonkom W. z G., którzy są ich właścicielami do chwili obecnej. Pozostałą część parku kupił K. od koncernu H..

W dniu 25 czerwca 2012 r. powodowie złożyli wniosek do Wojewody (...) o stwierdzenie, że nieruchomość położona w P., na której znajdował się dwór i zakład przetwórstwa owocowo-warzywnego, stanowiąca przed przejęciem własność S. F., nie podpadała działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.).

Decyzją z dnia 25 lutego 2015 r. o sygn. akt SN-IV. (...) (...) Wojewoda (...), na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51 ze zm.), po rozpatrzeniu sprawy o stwierdzenie, że nieruchomość położona w P., oznaczona w ewidencji gruntów jako działka nr (...), obręb P., gm. K., stanowiąca przed przejęciem własność S. F., nie podpadała pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.):

3. stwierdził, że nieruchomość oznaczona w ewidencji gruntów jako działki nr (...), ob. P., gm. K., nie podpadała pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.);

4. odmówił stwierdzenia, że nieruchomości oznaczona w ewidencji gruntów jako nr (...) ob. P., gm. K., nie podpadała pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6 września 1994 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Decyzja z dnia 25 lutego 2015 r. stała się prawomocna w zakresie punktu 1. w dniu 14 marca 2015 r.

Powodowie nie mieli też żadnej wiedzy o zmianach właścicielskich odnośnie przedmiotowych nieruchomości. Ich wiedza bowiem ograniczała się do faktu, że wiedzieli, iż majątek P. został przejęty przez Skarb Państwa, lecz nie wiedzieli o dalszych rozporządzeniach. Pozwany, ani żadne inny organ, czy reprezentant Skarbu Państwa ich o tym nie informował.

(...) z księgi wieczystej (...) zostały przepisane do dwóch ksiąg wieczystych (...). (...) objęte księgą PO1 (...) zostały skomunalizowane - umowa pomiędzy Skarbem Państwa, a Gminą K. o nieodpłatne przeniesienie własności z dnia 3 sierpnia 1993 roku. W dalszej kolejności, z tej księgi została wyłączona działka (...) o łącznym obszarze 6.27.00 ha i przeniesiona do księgi (...). Po podziale geodezyjnym działki (...), powstała działka (...), którą na podstawie umowy zamiany z dnia 5 lipca 2001 roku zawartej przed notariuszem R. C. w G., rep. A numer (...) przez Gminę K. nabyli małżonkowie M. i A. W.. Wskutek zamiany, działka (...) została przeniesiona do nowej księgi (...).

(...) objęte księgą PO1 (...) zostały oddane przez Skarb Państwa w użytkowanie wieczyste, pierwotnie przedsiębiorstwu państwowemu - Zakładowi (...) z siedzibą w P., którego następcą prawnym jest (...) Sp. z o.o. z/s w P. (KRS: (...)). Prawo użytkowania wieczystego działki (...) wraz z prawem własności budynków na niej (...) SA zbył na rzecz M. i A. W. na podstawie umowy sprzedaży z dnia 2 kwietnia 2001 roku sporządzonej przed notariuszem R. S. (rep. A numer (...)). Wskutek sprzedaży nieruchomości ta została zapisana w księdze wieczystej nr (...).

Z powyższego wynika , że nieruchomości stanowiąca własność poprzednika prawnego powodów została przejęta na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN , zgodnie z którym wymienione w tym przepisie nieruchomości ziemskie przechodziły ex lege na własność Państwa na cele reformy rolnej. Podstawą wpisu w księdze wieczystej prawa własności na rzecz Skarbu Państwa był wniosek właściwego wojewódzkiego urzędu ziemskiego oraz zaświadczenie wydane przez ten urząd, stwierdzające, że nieruchomości ziemska jest przeznaczona na cele reformy rolnej (§ 12 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, Dz.U. Nr 10, poz. 51 ze zm. - dalej: "rozporządzenie z dnia 1 marca 1945 r.", oraz art. 1 ust. 1 dekretu Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 1946 r. o wpisywaniu w księgach hipotecznych [gruntowych] prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej, Dz.U. Nr 39, poz. 233 ze zm.). Dokument ten nie stanowi decyzji administracyjnej i nie wywołuje skutków prawnorzeczowych; jest tylko dokumentem potwierdzającym stan własności gruntowej ukształtowany z mocy prawa, tj. że nieruchomości spełnia warunki do zaliczenia jej do nieruchomości wymienionych w art. 2 ust. 1 lit e dekretu (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 września 1991 r., III CZP 90/91, OSNC 1992, nr 5, poz. 7.

Rekapitulując stwierdzić więc należy, że jest poza sporem, iż przedmiotowa nieruchomości nie była objęta przepisami dekretu o reformie rolnej, a tym samym odmienna treść zaświadczenia Wojewódzkiego (...) Ziemskiego w L była bezprawna. Tę bezprawność "urzędowo" potwierdził dopiero Wojewoda (...) decyzją z dnia 25 lutego 2015 r. Należy więc przyjąć konstrukcję deliktu ciągłego, którego skutki w postaci definitywnej utraty własności nastąpiły z chwilą rozporządzenia nieruchomością w drodze czynności prawnych w postaci komunalizacji , oddania w użytkowanie wieczyste , umowy zamiany i sprzedaży co mało miejsce w latach 90 tych do 2001 r. (poprzedzonej decyzją administracyjną, co do której ustalono nieważność). Te bowiem czynności prawne otworzyły powodom możliwość dochodzenia odszkodowania. (gdyby nieruchomości nadal była własnością SP to wówczas spadkobiercy mieli by możliwość odzyskania jej w naturze.

Punktem wyjścia do dalszych rozważań musi być ocena Sądu, że zdarzeniem wyrządzającym bezpośrednio szkodę są czynności dokonane przez Skarb Państwa, poprzedzona wydaniem wadliwego orzeczenia administracyjnego.

Podniesione przez pozwany Skarb Państwa w apelacji zarzuty okazały się nieuzasadnione.

Dopiero w chwili uprawomocnienia się decyzji Wojewody (...) z dnia 25 lutego 2015 r. powodowie dowiedzieli się o wadliwości przejęcia nieruchomości na podstawie dekretu o reformie rolnej i o braku tytułu prawnego Skarbu Państwa wskutek tego, że nigdy nie nastąpiło nabycie prawa własności ex lege, a w konsekwencji o bezprawności dokonanej sprzedaży. Od tej zatem daty liczyć trzeba 3 letni termin przedawnienia. (art. 160 kpa). Ponieważ pozew w tej sprawie wpłynął w roku 2016 to 3 letni termin przedawnienia od daty uprawomocnienia się decyzji jeszcze nie upłynął.

Stanowisko powyższe wynika z ugruntowanego w orzecznictwie poglądu, że wymagalność i przedawnienie roszczenia odszkodowawczego wobec Skarbu Państwa przewidzianego w art. 160 k.p.a. zostały uregulowane w szczególności w sposób. Chociaż chodzi tu o odpowiedzialność za czyn niedozwolony, nie stosuje się ogólnych przepisów o czynach niedozwolonych i przedawnieniu roszczeń, lecz regulację szczególną zawartą w art. 160 § 6 k.p.a. (tak Sąd Najwyższy w uchwałach z 31 marca 2011 r., III CZP 112/10, z 26 stycznia 1989 r., III CZP 58/1988 OSNC 1989, nr 9, poz. 129). Roszczenie o naprawienie szkody wynikające z decyzyjnego (administracyjnego) stwierdzenia nieważności decyzji wydanej z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. przedawnia się zatem z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja w przedmiocie takiego stwierdzenia (art. 160 § 6 k.p.a.), bez względu na to, kiedy szkoda powstała (lub się ujawniła).

Przy czym dotyczy to również sytuacji gdy decyzja naprawcza została wydana po 1.09.2004 r

Co prawda przepis art. 160 k.p.a. został uchylony z dniem 1.09.2004 r. przez art. 2 pkt 2 z.k.c.2004.

Jednak zgodnie z art. 5 z.k.c.2004 do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się przepis art. 160 k.p.a. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej z 17.06.2004 r. Powołany przepis intertemporalny budził wątpliwości, czy pojęcie zdarzenia obejmuje tylko wydanie jednej decyzji w postaci decyzji wadliwej, naruszającej art. 156, czy odnosi się również do stwierdzenia nieważności albo stwierdzenia wydania decyzji z naruszeniem prawa.

Na tym tle zarysowały się dwa stanowiska zarówno w postępowaniu sądownoadministracyjnym, jak i sądowym. Dopiero Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu (...) z dnia 31 marca 2011 r (III CZP 112/10) przesądził, że do ostatecznych wadliwych decyzji podjętych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej z 17.06.2004 r. powinno się stosować art. 160, chociażby decyzje nadzorcze zapadły później. Uznał bowiem, że jakkolwiek decyzja nadzorcza jest nieodwołalna do uznania ostatecznej wadliwej decyzji za czyn niedozwolony, to taka kwalifikacja decyzji wadliwej musi być odniesiona ze względu na skutek wsteczny decyzji nadzorczej do chwili wydania decyzji kontrolowanej. Obowiązkiem odszkodowawczym objęte jest bowiem tylko wyrządzenie szkody decyzją naruszającą prawo, a decyzja nadzorcza jest wynikiem zgodnego z prawem postępowania zmierzającego do usunięcia naruszeń prawa.

Ponadto wskazał, że roszczenie o odszkodowanie na podstawie art. 160 przedawnia się z upływem 3 lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo decyzja, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2, że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem przepisu art. 156 § 1.

Mając powyższe na uwadze zarzut przedawnienia roszczenia należało uznać za bezzasadny.

Niezależnie jednak od tego również za nieuzasadniony należy uznać drugi z zarzutów skarżącego, że zarzut przedawnienia w okolicznościach przedmiotowej sprawy nie jest sprzeczny z art. 5 kc.

W tej kwestii w całości należy podzielić stanowisko i argumentację Sądu I Instancji, iż powodowie nie mieli możliwości wcześniej wytoczenia powództwa przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...). Poprzednik prawny powodów A. F. próbował uzyskać odszkodowania albo zwrot mienia w postaci pałacu wraz z parkiem, ale jego poczynania nie przyniosły efektów. Od 1990 r. do 1998 r. próbował ustalić organ odpowiedzialny za zaistniałą sytuację. Jak wynika z zeznań P. F., A. F. zmarł w 2008 r. i z uwagi na jego pogarszający się stan zdrowia zaniechali dalszych kroków faktycznych i prawnych. Zatem w sytuacji, gdy po kilkunastu latach, kilku nieudanych próbach ustalenia odpowiedzialności Skarbu Państwa za zabranie mienia S. F., powodom udaje się ustalić podmiot

odpowiedzialny i uzyskać stosowną decyzję administracyjną, otwierającą im drogę postępowania sądowego, celem uzyskania stosownego odszkodowania, działanie pozwanego jest nadużyciem prawa podmiotowego, a podniesiony przez niego zarzut przedawnienia jest sprzeczny z zasadami współżycia społecznego.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny uznając apelację za bezzasadną na podstawie art. 385 k.p.c. ją oddalił .

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 108§ 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 listopada 2015 r w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015 poz 1800).

Po stronie pozwanych występuje współuczestnictwo materialne określone w art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c. i zgodnie z art. 74 k.p.c. każdy ze współuczestników ma prawo samodzielnie popierać sprawę i ustanowić zawodowego pełnomocnika procesowego. Niezależnie jednak od liczby współuczestników przedmiot sprawy będący podstawą obliczenia wynagrodzenia adwokata jest w zakresie roszczeń majątkowych jeden i zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego współuczestnikom procesu reprezentowanym przez jednego adwokata należy się zwrot kosztów w wysokości wynagrodzenia jednego adwokata, w granicach obowiązującej stawki. (patrz orzecznictwo . SN I UZ 15/11 , IV CZ 142/10).

Ryszard Marchwicki Małgorzata Gulczyńska Jacek Nowicki

--	--	--